

Adam Chętnik

Adam Chętnik (1895-1967) - urodził się 20 grudnia 1895 r. w Nowogrodzie nad Narwią, małym miasteczku na Ziemi Łomżyńskiej, w rodzinie rolniczo-rzemieślniczej. Patriotyczna atmosfera domu rodzinnego miała decydujący wpływ na ukształtowanie się osobowości młodego Adama, który od najmłodszych lat życia uczestniczył w pracy zarobkowej swojego ojca. Brał też aktywny udział w pracy społeczno-kulturalnej na rzecz swojego środowiska. Adam Chętnik w Nowogrodzie ukończył szkołę początkową, następnie uczęszczał do czteroletniego gimnazjum w Łomży. Równocześnie prowadził tajne nauczanie czytania, pisania, historii Polski w pobliskich wioskach. Z własnych oszczędności i składek młodzieży założył w 1903 roku pierwszą polską bibliotekę w Nowogrodzie. W wieku 23 lat Adam Chętnik ukończył w Warszawie kursy pedagogiczne i po złożeniu w Petersburgu egzaminu nauczycielskiego kontynuował w Warszawie studia na wyższych Kursach Naukowych. Od 1912 roku wydawał pismo dla młodzieży wiejskiej pt. „Drużyna”, które z przerwami wychodziło przez 12 lat. Wydawał też „Bibliotekę Drużyny” - składały się na nią osobne książeczki o tematyce krajoznawczej, etnograficznej i historycznej. W ramach tej serii drukował także podręczniki dla teatrów amatorskich i organizacji młodzieży wiejskiej.

Zajął się budową pomnika Stacha Konwy (bohatera kurpiowskiego) w Lesie Jednaczewskim, wydawał pismo dla Kurpiów "Gość Puszczański" oraz dla Kurpiów i Mazurów - "Goniec Pograniczny".

W okresie I wojny światowej prowadził ożywioną działalność społeczno-polityczną na Kurpiowszczyźnie i na pograniczu kurpiowsko-mazurskim. Działał w Komitecie Mazurskim i w Związku Ludowym Mazurskim. W okresie poprzedzającym plebiscyt na Warmii i Mazurach, brał udział w pracach Mazurskiego Komitetu Plebiscytowego.

W pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości był posłem Ziemi Łomżyńskiej na Sejm. W latach 1925-1926 wycofał się z działalności politycznej. Poświęcił się pracy naukowej i organizacyjnej przy zakładaniu muzeów oraz przygotowywaniu wystaw etnograficznych. Zamiłowanie do zbieractwa Chętnik przejawiał od lat młodzieńczych. Zbierał właściwie wszystko. W starociach widział historię i tradycję Kurpi. Część własnych zbiorów jeszcze przed I wojną światową przekazał do tworzących się wówczas dwóch muzeów regionalnych w Ostrołęce i Łomży. Niestety, w czasie wojny zbiory uległy rozproszeniu i zniszczeniu. Dlatego w roku 1927, po kilku latach przygotowań, otwiera wraz z żoną w Nowogrodzie nad Narwią Muzeum Kurpiowskie na wolnym powietrzu. Było to drugie w Polsce muzeum tego typu (pierwsze było na Pomorzu). Jak pisze Chętnik *powstało tu całe osiedle nad zadrzewionym, własnym (1/4 ha) placu, z budynkiem, magazynami, starą pasieką, dawnymi kapliczkami, altanami, zielenią drzew i krzewów, ze wspinałym widokiem na dolinę Narwi i okoliczne wioski kurpiowskie.*

Pogłębiając swoją wiedzę etnograficzną, Adam Chętnik studiował muzealnictwo, etnografię, etnologię na Uniwersytecie Warszawskim. Odbiwał również liczne podróże

...zagranicę, emigrację na emeryturę. Wraz z rodziną przeżywał trudne chwile podległości zagranicznej. Zwiedził Rumunię, Czechosłowację, Bułgarię, Turcję, Finlandię i Szwecję. Podczas drugiej wojny światowej cały jego dorobek - ośrodek muzealny i naukowy w Nowogrodzie uległ zniszczeniu. Chętnik musiał opuścić Nowogród i ukrywać się przed okupantem. W tym czasie uczęszczał na tajne wykłady uniwersyteckie. W roku 1946 doktoryzował się z tematu „Pożywienie Kurpiów, jadło i napoje zwykłe, obrzędowe i głodowe”. Po wojnie podjął pracę nad odbudową placówki muzealnej. Wznowił działalność Stacji Naukowo-Badawczej Narwi Środkowej, przenosząc jej siedzibę z Nowogrodu do Łomży. Tu również zorganizował Muzeum Regionalne, które zostało otwarte w roku 1948. Po przejściu na emeryturę w 1958 roku na stałe przeniósł się do Nowogrodu, by jeszcze raz rozpocząć tu odbudowę Muzeum Kurpiowskiego. Po kilku latach w 1963 r. otwarto dział bartniczy, później także rolniczy. Został rzeczoznawcą do spraw regionu kurpiowsko-łomżyńskiego przy muzeum w Łomży i Nowogrodzie. Oprócz prac z zakresu muzealnictwa, krajoznawstwa, publikował również liczne utwory literackie, tematem zaczerpnięte z życia regionu poetyckie. Był niezmordowanym badaczem i piewcą kultury kurpiowskiej. Już w 1923 r. odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Polonia Restituta i Złotym Krzyżem Zasługi, a w 1966 r. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski za zasługi dla muzealnictwa regionalnego. Zmarł 29 maja 1967 roku i został pochowany na cmentarzu w rodzinnym Nowogrodzie. Nagrobek stanowią: niewielki głaz i duży pień bartny.

